

Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
p/a Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Smallepad 5
3811 MG Amersfoort

Ede, 23 april 2015

Betreft: suggestie aanvraag rijksbescherming Muur van Mussert te Lunteren

Plaatselijk bekend: Goudsberg a/d/ Hessenweg te Lunteren
Kadastraal bekend: Lunteren, sectie B, perceel 2317
Eigenaar: Recreatiecentrum "De Goudsberg" B.V.
Hessenweg 85
6741 JP Lunteren

Excellentie,

Indachtig onze doelstelling, waardoor wij belanghebbend zijn, doen wij u de suggestie de Muur van Mussert te Lunteren te beschermen als rijksmonument.

Deze suggestie betreft een beladen en gevoelig onderwerp. Dat is de reden dat wij ons niet vóór 1 januari 2012, op basis van het toen geldende artikel 3 van de Monumentenwet 1988, met een beschermingsaanvraag tot u hebben gewend. De destijds zeer begrijpelijke emotionele discussies maakten immers een aantal jaren geleden een objectieve weging van cultuurhistorische en architectuurhistorische waarden nog onmogelijk. Deze signalen uit de samenleving noopten tot respect en waren voor ons reden om in onze doelstelling pas op de plaats te maken.

Anno 2014 en 2015 hebben wij onze voelhorens opnieuw uitgestoken en geconstateerd dat thans de historische distantie kennelijk groot genoeg is. De reacties zijn, anders dan voorheen, op een enkele uitzondering na instemmend van toon. Die reacties komen van de historische verenigingen Oud Ede en Oud Lunteren, die recent middels een schrijven aan het Edese college van Burgemeester en Wethouders hebben verzocht om aandacht voor, en bescherming van het bouwwerk. Ook de Stichting Erfgoed Ede heeft in dit kader haar instemming betuigd

De gemeente Ede heeft bij monde van haar wethouder Weijland ook uitgesproken dat zij de Muur graag wil behouden.

De Erfgoedvereniging Heemschut sluit zich hierbij aan. Wij zijn erkentelijk dat onze suggestie ook wordt onderschreven door de gemeente Ede, nu zij zich één en andermaal voor behoud heeft uitgesproken.

De "Muur van Mussert" is, net als andere bouwwerken zoals in Vught, Amersfoort en Westerbork, een 'monument of horror'. Maar ook die categorie maakt deel uit van onze nationale geschiedenis. De suggestie tot bescherming voldoet, met nadruk om boven omschreven redenen, in onze optiek aan de na 2011 gewijzigde en aangescherpte criteria

van de beleidsregels 2013 voor aanwijzing zoals vastgelegd in de *Beleidsregel aanwijzing beschermde monumenten 2013* en past daardoor in een aanwijzings- programma

Korte omschrijving van het onderhavige object.

De Muur van Mussert maakte deel uit van een beoogd Nationaal Tehuis van de N.S.B. op een stuk grond van circa 16 hectare, waarop gebouwen (vergaderruimten, facilitaire voorzieningen) waren geplaatst. Kern van het gebied was de grote komvormige plek, waar van 1936 tot 1940 de jaarlijkse Hagespraak werd gehouden. De komvormige ruimte werd aan één zijde begrensd door een nog steeds aanwezige grote, gemetselde muur met een spreekgestoelte.

De in 1931 opgerichte Nationaal-Socialistische Beweging (N.S.B.) wilde met de Hagespraken de eenheid van de partij benadrukken. Ieder lid werd opgeroepen om jaarlijks op Tweede Pinksterdag acte de présence te geven. De N.S.B.-ers konden zich aan elkaar sterken, tegen wat werd ervaren als 'de grote boze buitenwereld'. De opkomst was groot, vele duizenden N.S.B.-leden kwamen naar dit jaarlijkse 'uitje'. Er waren o.a. toespraken van de oprichters Mussert en Van Geelkerken. Er werd aan samenzang gedaan en er waren optredens van vendelzwaaiers en van de Weerbaarheidsafdeling (bron: Wikipedia).

De ironie van de geschiedenis, en die kan men niet herschrijven, wil dat de in de Tweede Wereldoorlog met de Duitse bezetter collaborerende N.S.B. tot de Duitse inval op 10 mei 1940 een legale politieke partij was, die vertegenwoordigd was in diverse volksafvaardingen. Curieus en nog ironischer is dat er, zeker in de beginperiode, zelfs Joodse landgenoten lid waren van de partij. Zie o.a. 'Mussert, een politiek leven' (Arbeiderspers, 1984, pag. 131 t/m 148, en 'De vergeten geschiedenis van Villa Bouchina in Doetinchem', Begijnkade 18 Uitgevers, 2006.

Waardetoetsing

De Muur van Mussert voldoet, zowel cultuurhistorisch als architectuurhistorisch, aan het criterium dat er sprake is van een 'nationaal of internationaal erkend monument vanwege zijn schoonheid, betekenis voor de wetenschap of cultuurhistorische waarde'. Met nadruk op de betekenis voor de wetenschap of de cultuurhistorische waarde.

De Muur is het behouden waard, hij vormt een teken ter herinnering, maar ook van waarschuwing. De Duitse taal geeft dat kernachtig weer in de woorden 'Denkmal' en 'Mahnmal'. Ook qua architectuur is de Muur het behouden waard. In het bouwwerk zijn symbolen verwerkt van de Germaans-Nazistische ideologie uit de jaren dertig. Maar ook zijn kenmerken van het 'Nieuwe Bouwen' aanwezig.

Het Muur dateert van vóór 1940, en is het enige nog bestaande specifiek voor, en in opdracht van de N.S.B. ontworpen bouwwerk. Het is het enige bewaard gebleven bouwwerk van de architect Mart Jansen, ontwerper van het "Nationaal Tehuis". Als zodanig is er sprake van een hoge zeldzaamheid. De Muur vormt derhalve een onmiskenbare aanvulling op de lijst van beschermde monumenten.

Wij begrijpen de emotionele lading die nog steeds aan dit onderwerp kleeft. Emoties die ook een rol spelen bij andere overblijfselen uit de nazitijd. Emoties die echter ook het belang aangeven van het zichtbaar houden van dergelijke overblijfselen, zoals dat ook geldt voor de restanten van o.a. de kampen Westerbork en Amersfoort. Voor nadere toetsing van de waardes en het behoudsperspectief verwijzen wij naar de

bijlage “Waarderingscriteria”, het door uw Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed gebruikte document dat door ons is ingevuld met de relevante criteria.

Overleg

Wij zijn de gemeente Ede erkentelijk dat zij, vanwege het gevoelige onderwerp, in overleg is gegaan met het NIOD en, aansluitend, met uw Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. Waar een aantal jaren geleden de gemeente Ede nog afwijzend stond tegenover behoud van de Muur als monument is zij nu van mening dat de Muur behouden dient te blijven. Dit illustreert naar ons gevoel, als gevolg van een toegenomen historische distantie, het ook in de samenleving gegroeide besef van de noodzaak tot behoud van dit bouwwerk

De Erfgoedvereniging Heemschut, voor deze haar Provinciale Commissie Gelderland, acht het zinvol om zelf de suggestie aan te reiken, de facto de eerste stap te zetten op de weg naar een mogelijke aanwijzing tot Rijksmonument.

Dat doet Heemschut graag samen met de eerder genoemde oudheidkundige verenigingen en de Stichting Erfgoed Ede. Enerzijds om te onderstrepen dat de wens tot behoud ook lokaal breed gedragen wordt, anderzijds om de gemeente Ede te steunen in haar streven tot behoud.

Wij verzoeken u een voor beroep vatbare beslissing te nemen.

Met vriendelijke groet

Erfgoedvereniging Heemschut
Nieuwezijds Kolk 28
1012 PV Amsterdam

voor deze de Provinciale Commissie Gelderland
p/a J. Kijlstra
Hoflaan 65
6715AH Ede

tel.: 0318 624079
e-mail: heemschutgelderland@gmail.com

Bijlagen:

RCE-Waarderingscriteria
Kadastraal uittreksel
Omgevingskaart
Foto circa 1960
Foto 2014
Perspectieftekening door architect Jansen
Ontwerp Nationaal Tehuis

CC: College van B&W der gemeente Ede
Historische verenigingen Oud Ede en Oud Lunteren